

”Eroinele României Mari. Destine din linia întâi”
Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2018, 486 p.
Recenzie

Anemari Monica Negru¹

Lucrarea *Eroinele României Mari. Destine din linia întâi* este un omagiu adus femeilor române care au trăit și au activat în anii Primului Război Mondial, au militat pentru înfăptuirea idealului național al românilor, Unirea.

Volumul este o parte a unui proiect, finanțat de Primăria Municipiului București prin Muzeul Național al Literaturii Române. Proiectul de cercetare a fost derulat din inițiativa Fundației Universitare Carol I, în parteneriat cu Arhivele Naționale ale României și Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”, iar colaboratori au fost: Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională a României, Muzeul Național Militar Regele Ferdinand, Muzeul Național de Istorie a României ș.a.

La elaborarea lucrării a participat un colectiv de cercetători din București, Cluj și Reșița, coordonat de către prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu, ceilalți autori fiind: prof. univ. dr. Radu Ștefan Vergatti, dr. Mihail Ipate, Anemari Monica Negru, dr. Doru Bădără, dr. Andreea-Mihaela Badea, Alina-Victoria Paraschiv, dr. Filica Drăghici, conf. univ. dr. Ana Victoria Sima, dr. Mirela Popa-Andrei, Luminița Popescu, dr. Carmen Albert, dr. Maria Ioniță, prof. univ. dr. Maria Georgescu, comandor dr. Marian Moșneagu, Emanuel Bădescu și drd. Laura Hîmpă.

Acest bogat volum de 486 pagini, riguros sub aspect documentar și bogat ilustrat, dedicat „tuturor femeilor care au făcut eforturi materiale și morale uriașe și s-au jertfit pentru onoarea și demnitatea neamului românesc”, prezintă, în medalion, portretele de eroine ale neamului, din toate regiunile țării, grupate tematic pe șapte capitole: *Lupta femeilor române pentru constituirea și apărarea României Mari, Casa Regală a României, Acțiuni civice și politice, Rezistența în fața inamicului, Acțiuni umanitare, Slujitoarele Domnului, respectiv Arte. Literatură. Presă.*

În *Cuvânt înainte*, coordonatoarea lucrării, prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu, prezintă amploarea cercetării istorice și rezultatele ei – 112 medalioane și sute de scurte rezumate biografice –, utilizarea de surse editate și inedite de la Arhivele Naționale ale României (de la Serviciul Arhivele Naționale Istoric Centrale și de la filialele județene), arhivele personale ale

¹ Arhivele Naționale ale României

descendenților (Ion Nicolae Crissoveloni, Mihai Cantuniari, Radu Negrescu-Șuțu, Irina Ioana Rișcuția), biblioteci (Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională a României, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”), muzee (Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național Militar „Ferdinand I”, Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi, Muzeul Național al Literaturii Române, diferite muzee județene), precum și numeroasele instituții (Patriarhia Română, Romfilatelia ș.a.) și persoane care au sprijinit pe autorii lucrării.

Lucrarea este deschisă de un studiu, sistematic documentat, bazat pe memorii și mărturii ale personalităților din epocă, Alexandru Marghiloman, I.G. Duca, Constantin Argetoianu, Nicolae Iorga, contele de Saint-Aulaire, Nadejda Știrbey, Elena Alistar, realizat de prof. univ. dr. Radu Ștefan Vergatti, prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu și dr. Mihai Ipate, despre desfășurarea Primului Război Mondial și coalitiile militare conturate în Europa, perioada neutralității și a negocierilor diplomatice, intrarea României în război și acțiunile armatei române în anii 1916-1918, deciziile de unire cu Țara ale Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei, implicarea femeilor în susținerea idealurilor naționale și unioniste.

Activitatea Casei Regale a României, rolul și inițiativele Reginei Maria în Primul Război Mondial sunt prezentate în capitolul al II-lea, de către prof. univ. Mihai Ipate. Autorul evidențiază numeroasele acțiuni și realizări ale Reginei Maria: un serviciu de ambulanțe, spitale în apropierea frontului (la Onești, la Coțofănești), pe care le vizita continuu, ajutoare medicale și morale acordate constant soldaților răniți, copiilor orfani. Studiul integrează și frumoase fotografii cu Regina Maria (de la Muzeul Național de Istorie a României, Academia Română, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand”).

În capitolul al III-lea sunt prezentate faptele unor femei și ale unei asociații feministe, *Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române*, care au acționat constant pentru a asigura supraviețuirea populației din spatele frontului, au deschis și au condus cămine, cantine, spitale, școli, au inițiat chete, serbări, iar prin fondurile strânse au ajutat soldații răniți sau prizonieri, copii orfani și au promovat spiritul pro-unionist. Membrele acestei asociații erau răspândite în toată țara și au transmis idealurile și voința de rezistență tuturor românilor cu probleme, de exemplu Alexandrina Gr. Cantacuzino, Zoe Romniceanu, Alexandrina Fălcoianu, Ana Florescu, Zoe Rosetti-Bălănescu la București, Olga Sturdza-Mavrocordat, Elena Meissner, Maria

Glogoveanu la Iași, Calypso Botez la Galați, Lelia Candiano la Ploiești, Margot Oromulu la Craiova, chiar și la Caransebeș, Elena Biju. Capitolul cuprinde și fotografii de epocă, păstrate la Arhivele Naționale ale României, reprezentând membrele *Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române*, acțiunile lor umanitare de la *Spitalul 113* din București. Pe aceeași direcție s-au manifestat și asociațiile feministe din Transilvania: *Reuniunea Femeilor Române* din Brașov, reprezentată de Maria Baiulescu, Maria Popescu Bogdan, Ana Broșteanu, Elena Săbădeanu, *Reuniunea Femeilor Române* din Sibiu – Maria Cosma, *Reuniunea Femeilor Române* din Șimleu – Clara Maniu, *Reuniunea femeilor române sălăjene* – Elena Pop Hossu-Longin, *Reuniunea Femeilor Române* din Timișoara – Valeria Pinte, *Reuniunea Femeilor Române* din Turda – Lucreția Murășanu, sau *Reuniunea Greco-Catolică „Sfânta Maria”*.

Între cei 17 autori ai acestei ample lucrări se află și comandorul (r) dr. Marian Moșneagu, semnatarul studiului dedicat Ecaterinei Teodoroiu, *Fata vitează de la Jiu* (1894-1917), prima femeie ofițer combatant din Armata Română.

În capitolul rezervat femeilor combatante și a eroinelor de război, se înscrie și Maria Manciulea „Eroina de la Olt”, Maria Zaharia, eroină la 12 ani, de asemenea numeroase femei care au asigurat rezistența din spatele frontului la București, Iași, Galați, Slatina, Craiova, Brăila, Bucovina, Transilvania. Unionistele, femeile care au militat și au acționat constant pentru unirea românilor și care sunt descrise în lucrare, au fost Elena Alistar-Romanescu în Basarabiei, Maria Bălan la Viena, Maria Puia în Transilvania ș.a.

Lucrarea integrează și alte medalioane ale unor femei remarcabile, care au creat valori culturale și care au coordonat rezistența în anii de război, precum Arethia Tătărescu, Tereza și Eleonora Stratilescu, Sabina Cantacuzino, Martha Bibescu, Yvonne Blondel, Virgilia Braniște, Hélène Crissoveloni-Suțu, Sybille Chrissoveloni, Elena Văcărescu ș.a.

Capitolul al V-lea este dedicat prezentării numeroaselor acțiuni salvatoare ale Crucii Roșii Române: organizarea de cantine pentru refugiați, a diferite acțiuni pentru susținerea prizonierilor de război, spitale de campanie (de exemplu, în București au funcționat 14, iar altele la Brăila, Galați, Craiova, Giurgiu, Iași, Focșani, Buzău, Botoșani, Vaslui). O parte din surorile medicale sunt prezentate în lucrare, precum Viorica-Maria Agarici, infirmieră voluntară în spitalele din Moldova, Julieta Antonescu, care a lucrat

la spitalul din Coțofănești, a murit de tifos exantematic în 1917, Clotilda Averescu, soția mareșalului Averescu, a organizat spitale și a îngrijit soldați răniți, Yvone Blondel, fiica ambasadorului Franței în România, a fost infirmieră la spitalul din Brăila, Virgilia Braniște, soră medicală din Brașov, care în timpul războiului a activat prin toate orașele libere, s-a îmbolnăvit de tifos exantematic, dar s-a vindecat și a continuat munca, Suzana Caragiani-Chirițoiu, infirmieră în spitalul de la Tecuci, decorată de Regele Ferdinand, Irina Câmpineanu, fondatoarea și prima președintă a Societății de Cruce Roșie a doamnelor din România în 1906. Alte doamne care au rămas în istorie prin ajutorul medical oferit soldaților răniți au fost: Netty Culcer și cele patru fiice: Ella, Mărioara, Ana și Vera, Elena Davila-Perticari a construit primul spital gratuit din mediul rural la Izvoru (jud. Argeș), Cella Delavrancea a condus spitalul militar de la Coțofănești, Olga Gigurtu, președinta Crucii Roșii din Craiova, a deschis un spital, Colette Lahovary-Plagino, șefa echipei sanitare „Regina Maria” nr. 6, Elisa Leonida-Zamfirescu, Irina Procopiu, Ecaterina Raicoviceanu (Fulmen), Elena Caragiani-Stoenescu, Olga Văitoianu, Arabella Yarka, toate infirmiere ale Crucii Roșii în spitalele din București și Moldova.

De reținut identificarea și integrarea în lucrare a listelor cu spitalele și personalul Crucii Roșii Române din județele României și spitalele militare din Transilvania. De asemenea, listele cu personalul și activitățile mănăstirilor Adam (din județul Galați), Agafton (județul Botoșani), Bistrița, Hurezi și Surpatele (județul Vâlcea), Suzana și Țigănești (județul Prahova), Văratie (județul Neamț) și din alte lăcașuri de cult.

Lucrarea integrează și studiile istorice ale Alinei-Victoria Paraschiv, referitoare la faptele umanitare ale mitropoliților, călugărilor și călugărițelor din România în anii de război. Astfel, sunt, în sfârșit, scoase la lumină personalități feminine care s-au devotat și s-au jertfit pentru semeni, precum maicile: Maria Agapia Garoiu, Mina (Mariana) Hociotă, Porfirie Dumitrescu.

Un capitol interesat, și frumos ilustrat cu imagini din operele doamnelor prezentate, este cel referitor la activitatea din anii de război a femeilor scriitoare, jurnaliste, artiste. Astfel aflăm și despre artista Maria Filotti, care a jucat diferite piese pentru ostașii din unitățile în refacere din apropierea liniilor de front, sculptorița Lydia von Kotzebue a fost membră a Crucii Roșii și infirmieră în anii războiului, artista Olga Mavrocordat Sturdza, autoarea unui grup statuar în marmură albă, *Monumentul Unirii*, protectoarea orfanilor

de război, Mărgărita Miller Verghy, scriitoare, traducătoare, asistentă la Crucea Roșie în 1916-1918, scriitoarea Hortensia Papadat-Bengescu, soră de caritate în război, actrițele Lucia Sturdza Bulandra, Maria Ventura.

De reținut bogata ilustrație a cărții: fotografii, documente istorice, drapele, brevete, proclamații, rezoluții, moțiuni, hărți, scrisori. În finalul lucrării sunt enumerate sursele bibliografice - documentele editate și inedite, presa epocii, lucrările memorialistice, monografiile, studiile istorice, site-uri online - și indicele de nume, care poate facilita căutările cititorilor.

La 10 mai 2018, în aula Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”, a avut loc lansarea volumului „Eroinele României Mari. Destine din Linia Întâi”, evenimentul fiind organizat de Primăria Capitalei, Muzeul Național al Literaturii Române, Fundația Universitară „Carol I” și instituția gazdă, în suita manifestărilor cultural-științifice dedicate Centenarului Marii Uniri.

La eveniment au participat reprezentanți ai Președinției, Patriarhiei Române, Casei Regale a României, diplomați și parteneri tradiționali, precum Arhivele Naționale, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională a României, Biblioteca Județeană „George Barițiu” din Brașov, S.C. „Romfilatelia” S.A., Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național Militar „Regele Ferdinand I”, Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi, Muzeul Național Peleş, Muzeul de Istorie „Paul Păltânea” din Galați, Societatea Națională a Femeilor Ortodoxe Române ș.a.

Despre semnificația evenimentului au vorbit conf. univ. dr. Mireille Rădoi, în tripla calitate de amfitrion, director al Fundației Universitare „Carol I” și director de proiect, Ioan Cristescu, directorul Muzeului Național al Literaturii Române, partener și editor, viceprimarul Michaela Tomnița Florescu, generalul (r) prof. univ. dr. Teodor Frunzeti, consilier în Departamentul Securității Naționale, prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu, inițiatorul proiectului și coordonatorul științific al lucrării și Excelența Sa, prof. univ. dr. Dumitru Preda.

„O perspectivă mai nouă asupra importantului moment istoric al înfăptuirii Marii Uniri, cu modificarea centrului de greutate de la bărbatul-erou către femeia-erou a fost punctul de pornire al acestui demers cultural, materializat într-un album cu titlul explicit Eroinele României Mari. Destine din Linia Întâi. Considerăm că, în acest fel, ne achităm de una din datoriile istorice pe care le avem în fața Doamnelor neamului românesc, care, prin viziunea lor avangardistă, prin varii forme de emancipare au urnit, la început

de secol, către modernism, împietritul statut social de până atunci al femeii române” – a declarat directoarea proiectului, Mireille Rădoi.

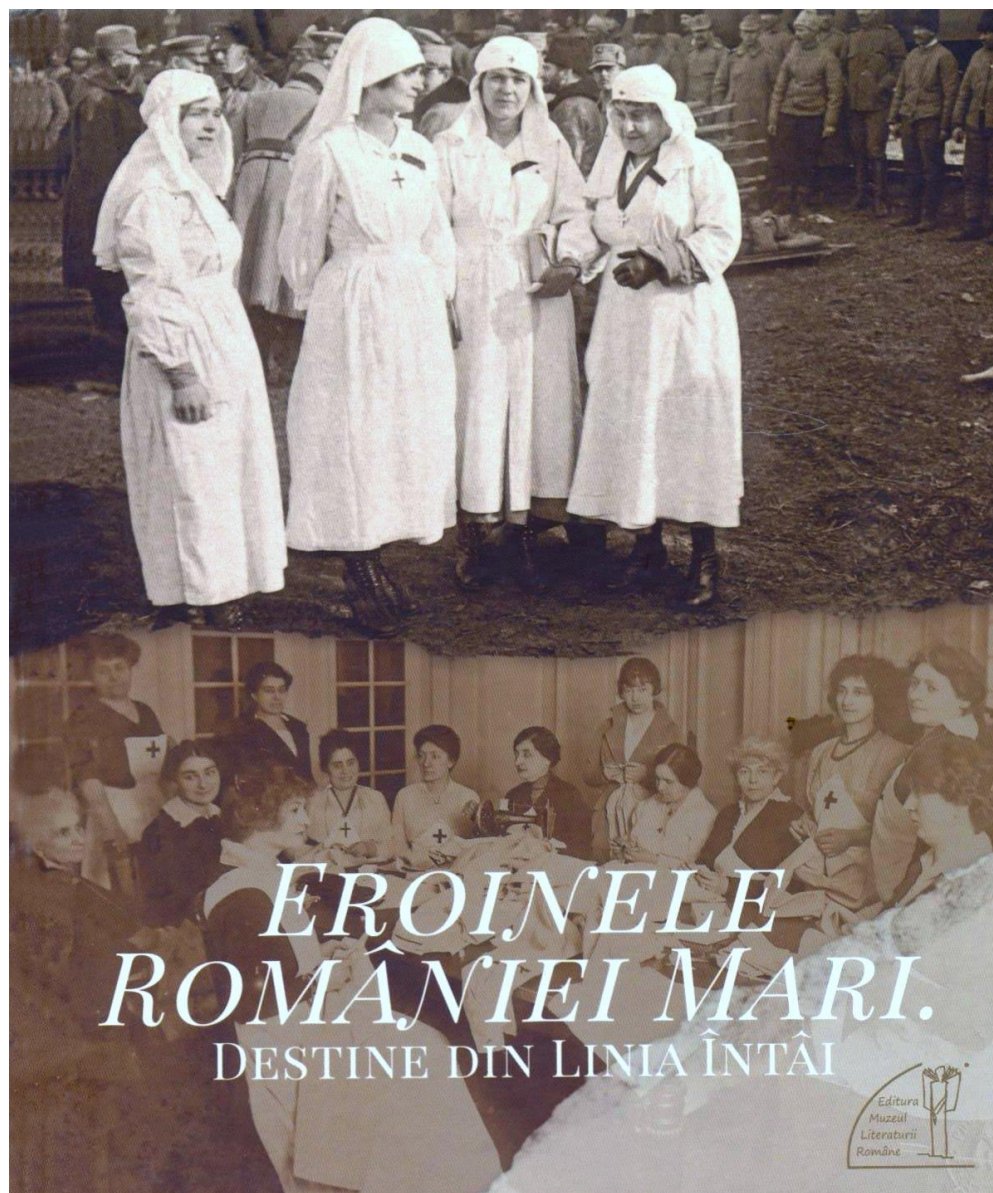
La 8 iunie 2018, la sediul Arhivelor Naționale ale României, a avut loc o altă lansare a lucrării *Eroinele României Mari. Destine din linia întâi*, la care au fost invitați, au luat cuvântul și au subliniat momentul istoric și valoarea documentară a lucrării: dr. Ioan Drăgan, directorul general al Arhivelor Naționale ale României, conf. univ. dr. Mireille Rădoi, directorul proiectului, directorul general al Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”, conf. univ. dr. Ioan Cristescu, editorul volumului, directorul general al Muzeului Național al Literaturii Române, iar dintre autori: prof. univ. dr. Radu Ștefan Vergatti, prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu și Anemari Monica Negru, consilier superior la Arhivele Naționale ale României.

Concluzia prezentată de prof. univ. dr. Dumitru Preda în Postfața volumului este elocventă pentru acest proiect editorial aniversar de excepție: *Albumul de față, rod al unor ample investigații în arhive și biblioteci centrale și locale – toate tezaure unice ale trecutului generațiilor care ne-au precedat -, ca și în unele colecții particulare păstrate prin grija familiilor care merită întreaga noastră cinstire, constituie o reconstituire deopotrivă temeinică și sensibilă a unei epoci unice și de neuitat. O epocă în care Femeia româncă a reușit să-și depășească propria sa condiție socială și slăbiciunile firești, de tot felul, venind, adesea cu o forță de dăruire și de credință neașteptate pentru unii, alături de bărbatul ei, omul politic, militarul, muncitorul din fabrici și de plugar.*

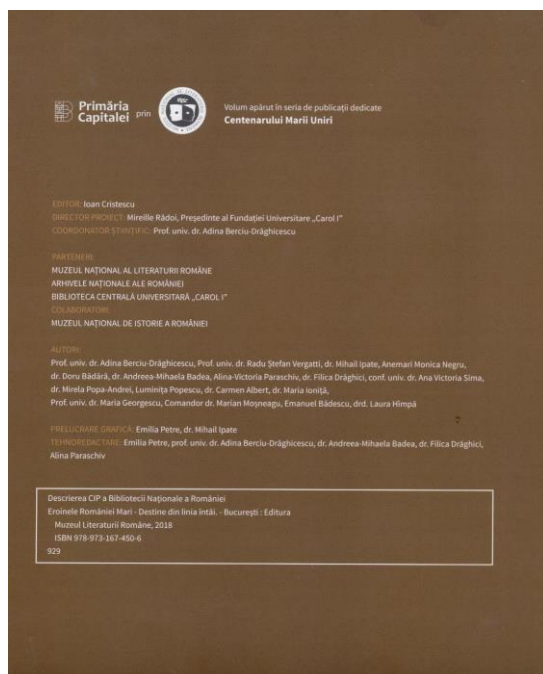
Virtuțile și puterea lor de rezistență în fața încercărilor, tăria lor sufletească și lacrimile lor au pavat însă drumul spre Marea Împlinire.

Afișul evenimentului

Coperta 1

Coperta 2

Pagina de titlu

Coperta 4